

CENTRALNA BANKA
CRNE GORE

MAKROEKONOMSKI IZVJEŠTAJ CENTRALNE BANKE CRNE GORE I kvartal 2023. godine

Podgorica, 2023. godine

IZDAVAČ Centralna banka Crne Gore
Bulevar Svetog Petra Cetinjskog br. 6
81000 Podgorica
telefon +382 20/664-997, 664-269
fax +382 20/664-576

INTERNET STRANICA <http://www.cbcg.me>

SAVJET CENTRALNE BANKE dr Radoje Žugić, guverner
dr Nikola Fabris, viceguverner
dr Zorica Kalezić, viceguverner
dr Milorad Jovović
Ruždija Tuzović
dr Nikola Milović

GRAFIČKA PRIPREMA Nikola Nikolić
Nikola Marđonović

Molimo korisnike ove publikacije da prilikom korišćenja podataka iz Izvještaja obavezno navedu izvor.

SADRŽAJ

MAKROEKONOMSKO OKRUŽENJE U CRNOJ GORI	7
1. REALNI SEKTOR	11
1.1. Bruto domaći proizvod	13
1.2. Djelatnosti	14
1.3. Cijene	21
1.4. Tržište rada	25
2. MONETARNA KRETANJA	31
2.1. Najvažnija kretanja u bankarskom sektoru	33
2.2. Kamatne stope banaka	51
2.3. Mikrokreditne finansijske institucije	54
2.4. Faktoring društva	56
2.5. Lizing društva	57
2.6. Društva za otkup potraživanja	58
3. EMISIJA DRŽAVNIH ZAPISA	59
4. TRŽIŠTE KAPITALA	63
5. FISKALNI SEKTOR	69
5.1. Javne finansije Crne Gore	71
5.2. Budžet Crne Gore	72
5.3. Lokalna samouprava	75
5.4. Državni fondovi	77
6. DRŽAVNI DUG	79
6.1. Unutrašnji državni dug	82
6.2. Spoljni državni dug	82
6.3. Izdate državne garancije	84
6.4. Otplata državnog duga	85
7. EKSTERNI SEKTOR	87
7.1. Platni bilans	91
7.2. Spoljni dug	100
7.3. Međunarodna investiciona pozicija	101
8. MEĐUNARODNA EKONOMIJA	103
8.1. Globalna ekonomska i finansijska kretanja	105
8.2. Eurozona	109
8.3. Region	110
9. NAJZNAČAJNIJI DOGAĐAJI	113
10. PRILOZI	117

PREGLED MAKROEKONOMSKIH POKAZATELJA

	2022.	Q1 2023.	%
REALNI SEKTOR			
BDP (u tekućim cijenama, u milionima eura) ¹	5.796,76	6.174,60	
Industrijska proizvodnja (u odnosu na isti period prethodne godine) ²	-3,3	9,5	
Proizvodnji šumskih sortimenata iz državnih šuma (u odnosu na isti period prethodne godine) ²	78,3	47,3	
Građevinarstvo (u odnosu na isti period prethodne godine-mjereno efektivnim časovima) ²	-2,9	-1,5	
Zaposlenost			
Broj zaposlenih (decembar i mart)	227.151	234.839	
Broj nezaposlenih (decembar i mart)	46.596	43.857	
Stopa inflacije			
Potrošačke cijene godišnja stopa (decembar i mart)	17,2	10,5	
Prosječna zarada bez poreza i doprinosa (prosjeak za period) ²	712	770	8,15
MONETARNI SEKTOR (u milionima eura)³			
Ukupni depoziti	5.224,32	5.189,51	-0,67
Depoziti nefinansijskog sektora	1.766,65	1.705,89	-3,44
Depoziti stanovništva	1.701,37	1.696,29	-0,30
Depoziti opšteg nivoa države	309,09	303,79	-1,71
Centralna vlada	198,93	199,97	0,52
Lokalna vlada	104,39	97,32	-6,77
Fondovi socijalne sigurnosti	5,76	6,51	12,89
Depoziti finansijskog sektora	57,72	51,64	-10,54
Depoziti - ostalo	1.389,50	1.431,91	3,05
Ukupni krediti	3.660,12	3.837,59	4,85
Kreditni nefinansijskom sektoru	1.261,58	1.289,75	2,23
Kreditni stanovništvu	1.555,08	1.581,74	1,71
Kreditni opštem nivou države	256,39	250,29	-2,38
Centralna vlada	223,46	217,65	-2,60
Lokalna vlada	32,94	32,64	-0,90
Fondovi socijalne sigurnosti	-	-	-0,00
Kreditni finansijskom sektoru	22,16	28,33	27,82
Kreditni - ostalo	564,91	687,50	21,70
EMISIJA DRŽAVNIH ZAPISA			
Prosječna kamatna stopa na 91-dnevne državne zapise, posljednja			
Prosječna kamatna stopa na 182-dnevne državne zapise, posljednja	3,97%	3,97%	
TRŽIŠTE KAPITALA			
Promet na berzi (u milionima eura) ²			
Montenegro berza	78,2	3,2	
Berzanski indixi			
MNSE10	1.009,24	1.032,95	2,35
MONEX	14.141,35	14.579,17	3,10
FISKALNI SEKTOR (u milionima eura)			
Izvorni prihodi ⁴	2.299,23	606,87	
Izdaci ⁴	2.598,67	544,09	
Suficit/deficit ⁴	-299,44	62,78	
Eksterni državni dug (u milionima eura) ⁵	3.557,56	3.619,56	1,74
Unutrašnji državni dug (u milionima eura) ⁵	468,77	461,00	-1,66
Dug lokalne samouprave (u milionima eura) ⁵	75,89		
EKSTERNI SEKTOR²			
Saldo tekućeg računa (u milionima eura) ²	-765,92	-259,88	
Trgovinski bilans	-2.670,10	-568,98	
Bilans usluga	1.317,23	138,87	
% pokrivača trgovinskog deficita sa ostalim saldima	71,31	54,32	
Saldo tekućeg računa u % od BDP-a	-13,21	-21,30	

¹ Izvor: Za 2022. preliminarni podaci MONSTAT-a na osnovu kvartalnih procjena BDP-a

² Podaci za I-XII 2022. i I-III 2023. godine.

³ Od juna 2018. godine podaci u okviru monetarne statistike sastavljaju se u skladu sa novom metodologijom (https://www.cbcg.me/slike_i_fajlovi/fajlovi/fajlovi_publicacije/statistika/metodologija_2018.pdf).

⁴ Izvorni prihodi i izdaci budžeta, državnih fondova i lokalnih samouprava.

⁵ Shodno Zakonu o budžetu i fiskalnoj odgovornosti, koji je donijet u 2014, struktura javnog duga je promijenjena. Javni dug je definisan kao dug centralnog nivoa države (državni dug) i lokalnog nivoa (dug lokalne samouprave). Dug lokalnih samouprava isključen je iz strukture unutrašnjeg državnog duga, dok sa druge strane, u unutrašnji dug je dodan iznos koji se odnosi na dug pravnim licima i privrednim društvima. U skladu sa Zakonom, u kvartalnim izvještajima prikazuje se državni dug, dok se u godišnjem izvještaju prikazuje javni dug.

MAKROEKONOMSKO OKRUŽENJE U CRNOJ GORI

Crnogorska ekonomija, prema preliminarnim podacima MONSTAT-a, ostvarila je u prvom kvartalu 2023. godine realni rast BDP-a od 6,1%, u odnosu na isti kvartal prethodne godine. Tome je najviše doprinijelo povećanje privatne potrošnje, investicija i izvoza i uvoza roba i usluga. Raspoloživi statistički pokazatelji ukazuju na značajan rast dolazaka i noćenja turista, rast ukupne industrijske proizvodnje, većine vidova saobraćaja, rast trgovine, kao i aktivnosti u šumarstvu, dok je pad zabilježen jedino u sektoru građevinarstva.

Tokom prvih mjeseci došlo je do usporavanja inflacije na globalnom nivou kao rezultat restriktivne monetarne politike centralnih banaka od kraja prethodne godine i stabilizacije na tržištu energenata. Prema podacima MONSTAT-a, potrošačke cijene, u periodu januar - mart 2023. godine, u prosjeku su bile više za 13,9% u poređenju sa istim periodom prethodne godine, dok su cijene u martu u odnosu na isti mjesec prethodne godine bile više u prosjeku za 10,5%, a stopa inflacije u martu u odnosu na kraj prethodne godine je iznosila 0,2%.

U sektoru turizma nastavljen je pozitivan trend iz prethodnog perioda. Crnu Goru je u prva tri mjeseca, prema podacima MONSTAT-a, u kolektivnom smještaju posjetilo 135.786 turista, koji su realizovali 333.452 noćenja, što je više za 61,90%, odnosno 46,31% u poređenju sa istim periodom prethodne godine. U poređenju sa pretkriznom 2019. godinom broj dolazaka turista povećan je za 11,35%, a broj noćenja za 42,22%. U saobraćaju je ostvaren godišnji rast većine vidova transporta, pri čemu je najveći rast prevoza putnika i roba ostvaren u avio saobraćaju, 78,41% i 45,26%, dok je u željezničkom saobraćaju zabilježen pad prevoza roba od 33,72%. Godišnji rast ostvaren je i u šumarstvu, što potvrđuju podaci o rastu proizvodnje šumskih sortimenata u državnim šumama za 47,3%. Tokom prva tri mjeseca 2023. godine evidentiran je godišnji rast u oblasti unutrašnje trgovine na malo od 10,5%, izraženo u stalnim cijenama (24,7% u tekućim cijenama).

Ukupna industrijska proizvodnja u prva tri mjeseca zabilježila je rast od 9,5% na godišnjem nivou, čemu je najviše doprinio rast proizvodnje u sektoru snabdijevanje električnom energijom, gasom i parom od 34,4%, kao rezultat veoma dobre hidrološke situacije. Pad proizvodnje zabilježen je u sektoru prerađivačka industrija, za 8,7%, i u sektoru vađenje ruda i kamena, za 14,0%. U sektoru građevinarstva je, prema preliminarnim podacima MONSTAT-a, zabilježen godišnji pad vrijednosti izvršenih građevinskih radova od 7,04% i pad efektivnih časova rada od 1,52%.

U platnom bilansu Crne Gore deficit tekućeg računa u prvom kvartalu 2023. godine iznosio je 259,88 miliona eura, što predstavlja godišnji rast od 36,82%, prevashodno kao rezultat povećanja

nja deficita na računu roba usljed značajnog rasta uvoznih cijena, ali i domaće tražnje. Suficit na računima usluga, kao i na računima primarnog i sekundarnog dohotka ublažio je deficit tekućeg računa. Na finansijskom računu zabilježeno je smanjenje neto priliva kapitala kao rezultat pada neto priliva stranih direktnih investicija, uz istovremeno povećanje neto odliva po osnovu portfolio investicija, kao i neto odliva na računu ostalih investicija.

U posmatranom periodu spoljnotrgovinski deficit iznosio je 568,98 miliona eura i bio je veći za 36,89% u odnosu na isti period prethodne godine, kao rezultat većeg vrijednosnog povećanja uvoza od izvoza roba. Ukupan izvoz roba iznosio je 226,81 milion eura i bio je, na godišnjem nivou, veći za 10,73 miliona ili 4,96% (usljed značajnog povećanja vrijednosti izvoza električne energije i medicinskih i farmaceutskih proizvoda), dok je uvoz roba iznosio 795,79 miliona eura, i u istom periodu bio je veći za 164,06 miliona eura ili 25,97% (usljed povećanja vrijednosti izvoza drumskih vozila i industrijskih mašina za opštu upotrebu). Rast cijena hrane i metala na međunarodnom tržištu, ali i relativno visok rast ekonomskih aktivnosti u Crnoj Gori u prvom kvartalu 2023. godine, doveli su do povećanja vrijednosti robne razmjene sa inostranstvom za 20,62%.

Na računu usluga zabilježen je suficit u iznosu od 138,87 miliona eura, što je za 62,23 miliona eura više nego u uporednom periodu, a rezultat je prevashodno rasta u turizmu. Ukupni prihodi od usluga iznosili su 439,36 miliona eura, što predstavlja rast od 61,81%, dok su rashodi iznosili 300,49 miliona eura i bili su veći za 54,19%. Procijenjeni prihodi od putovanja - turizma iznosili su 118,92 miliona eura što je za 73,56 miliona eura više u odnosu na uporedni period (rast od 162,20%). Prihod od transportnih usluga iznosio je 192,71 milion eura i bilježi rast od 58,97%. Na računu primarnog i sekundarnog dohotka realizovan je suficit u iznosu od 46,89 miliona eura, odnosno 123,34 miliona eura, što je za 15,56% manje, odnosno za 31,87% više u poređenju sa istim periodom prethodne godine.

Neto priliv SDI iznosio je 117,83 miliona eura, što predstavlja pad od 30,07% u odnosu na prvi kvartal prethodne godine. Ukupan priliv SDI iznosio je 209,41 milion eura (pad od 15,33%) i najvećim djelom rezultat je smanjenja priliva po osnovu povlačenja ulaganja iz inostranstva koja su iznosila 8,36 miliona eura (pad od 72,18%). Priliv u formi interkompanijskog duga iznosio je 69,97 miliona eura (pad od 20,28%). U strukturi vlasničkih ulaganja, investicije u kompanije i banke iznosile su 25,72 miliona eura, dok su ulaganja u nekretnine iznosila 105,36 miliona eura (rast od 43,05%, odnosno 24,90%). Ukupan odliv SDI iznosio je 91,58 miliona eura, što je za 16,16% više u odnosu na uporedni period.

Prema preliminarnim podacima, ukupan spoljni dug Crne Gore na kraju prvog kvartala 2023. godine iznosio je 9.345,80 miliona eura, što je za 105,45 miliona eura ili 1,12% manje u odnosu na isti period prethodne godine, kao rezultat smanjenja spoljnog duga oba sektora, javnog i privatnog. U strukturi spoljnog duga, na dug javnog sektora odnosilo se 39,84%, dok se 60,16% odnosilo na dug privatnog sektora.

Na tržištu rada zabilježena su poboljšanja svih indikatora. Prema podacima MONSTAT-a, u prva tri mjeseca broj zaposlenih u prosjeku je iznosio 232.452 i bio je veći za 8,98% na godišnjem nivou. Najveći rast zabilježen je u sektorima informisanje i komunikacije (49,53%) i poslovanje sa nekretninama (32,21%), a najmanji u sektorima saobraćaj i skladištenje (0,23%) i državna uprava i odbrana, obavezno socijalno osiguranje (0,77%).

Na evidenciji Zavoda za zapošljavanje Crne Gore u istom periodu bilo je u prosjeku 44.425 nezaposlenih lica što je za 19,28% manje na godišnjem nivou. Prema istom izvoru, registrovana stopa

nezaposlenosti u martu 2023. godine iznosila je 18,90% i manja je za 4,12 pp u odnosu na isti mjesec prethodne godine.

Nakon što je u prethodnoj godini primjenom programa „Evropa sad“ ostvaren značajan rast zarada, trend je nastavljen i u prvom kvartalu tekuće godine, najviše kao rezultat Budžetom planiranog povećanja zarada u dijelu javnog sektora. Prema podacima MONSTAT-a, prosječna bruto zarada u Crnoj Gori u prva tri mjeseca 2023. godine iznosila je 956 eura, dok je prosječna zarada bez poreza i doprinosa iznosila 770 eura (rast od 9,01%, odnosno 10,16% na godišnjem nivou).

Državni budžet u prvom kvartalu 2023. godine obilježilo je značajno veće povećanje naplate budžetskih prihoda od povećanja realizovanih konsolidovanih rashoda u odnosu na isti period prethodne godine, dok su, u poređenju sa planom budžeta, prihodi zabilježili rast, a rashodi pad.

Rast naplate prihoda rezultat je rasta ekonomske aktivnosti, unapređenja poreske discipline, povećanja potrošnje usljed rasta inflacije i zarada u dijelu javnog sektora, izvršene uplate sredstava od strane EU po osnovu direktne budžetske podrške za energetska efikasnost i uspješne primjene Zakona o reprogramu poreskog potraživanja. Povećani izdaci za bruto zarade i doprinose na teret poslodavca i transferi po osnovu prava iz oblasti socijalne zaštite i prava iz oblasti penzijskog i invalidskog osiguranja usloveli su rast konsolidovanih rashoda budžeta na godišnjem nivou, dok je neostvarenje kapitalnih projekata najviše uticalo na smanjenje realizovanih u odnosu na rashode planirane budžetom za 2023. godinu. Polazeći od ostvarenih prihoda i realizovanih rashoda, evidentiran je gotovinski suficit budžeta u iznosu od 63,64 miliona eura ili 1,03% BDP-a.

Prema podacima Ministarstva finansija, na kraju marta 2023. godine bruto državni dug iznosio je 4.080,56 miliona eura ili 66,09% BDP-a i u odnosu na kraj prethodne godine veći je za 1,35%, što je uzrokovano zaduženjem kod Dojče banke (*Deutsche Bank*) u iznosu od 100 miliona eura. Od ukupnog iznosa bruto državnog duga, na unutrašnji dug odnosio se 461 milion eura (7,47% BDP-a), a na spoljni dug 3.619,56 miliona eura (58,62% BDP-a). Neto državni dug iznosio je 3.801,78 miliona eura (61,57% BDP-a). Nivo državnog duga, a naročito njegov spoljni segment još uvijek predstavlja jedan od najvećih izazova za buduću fiskalnu politiku.

Tokom prvog kvartala 2023. godine bankarski sektor karakterisalo je očuvanje sigurnosti i stabilnosti, kao i intenzivna kreditna aktivnost, kojom su banke dale značajan doprinos oporavku domaće privrede. Visok nivo likvidnih sredstava, kao i rast depozita, doprinijeli su stabilnosti bankarskog sistema. Na kraju marta 2023. godine likvidna aktiva banaka iznosila je 1.678,85 miliona eura, što u odnosu na isti period prethodne godine predstavlja rast od 23,41%, dok je u odnosu na kraj prethodne godine bila niža za 15,56%. Depoziti su povećani za 21,23% (na nivo od 5.189,51 milion eura) u odnosu na isti period prethodne godine, dok su u odnosu na kraj prethodne godine bili niži za 0,67%. Ukupni krediti banaka u odnosu na isti period prethodne godine povećani su za 11,57% i iznosili su 3.837,59 miliona eura, dok su u poređenju sa krajem prethodne godine bili viši za 4,85%. Nekvalitetni krediti iznosili su 215,61 milion eura, odnosno 5,62% ukupnih kredita (pad učešća od 0,88 pp na godišnjem nivou, odnosno pad 0,09 pp u odnosu na kraj prethodne godine). Bankarski sektor ostvario je tokom prva tri mjeseca 2023. godine pozitivan finansijski rezultat u iznosu od 31,11 miliona eura, što predstavlja rast od 148,62% u odnosu na isti period prethodne godine.

Višegodišnji trend smanjenja aktivnih kamatnih stopa zaustavljen je u drugoj polovini 2022. godine, prevashodno kao odraz kretanja na međunarodnim finansijskim tržištima. Prosječna ponderisana aktivna efektivna kamatna stopa na ukupne kredite porasla je na godišnjem nivou za 0,58 pp

i iznosila je na kraju marta 2023. godine 6,17%, dok je u odnosu na kraj prethodne godine viša za 0,25 pp Prosječna ponderisana pasivna efektivna kamatna stopa iznosila je 0,29% na kraju marta 2023. godine i zabilježila je pad od 0,02 pp na godišnjem nivou, dok je ostvaren rast od 0,03 pp u odnosu na kraj prethodne godine.

Bilansna suma MFI na kraju marta 2023. godine povećana je za 0,44%, na 80,83 miliona eura na godišnjem nivou, dok je u odnosu na kraj prethodne godine povećana za 8,11%. Finansijski rezultat MFI, tokom prva tri mjeseca tekuće godine iznosio je 531.000 eura i za 51,13% je niži u odnosu na isti period prethodne godine. Jedino poslujuće lizing društvo zabilježilo je pad bilansne sume na godišnjem nivou za 24,64% (na 31,03 miliona), dok u odnosu na kraj prethodne godine bilježi pad od 3,76%. Faktoring društva zabilježila su na godišnjem nivou rast bilansne sume za 56,66% (na 7,91 milion eura), odnosno rast od 1,14% u odnosu na kraj prethodne godine.